

Emilia Wilk-Krzyżowska

Streszczenie

Niezgoda na (prze)milczenie O reportażach Małgorzaty Szejnert

W dysertacji doktorskiej ukazano twórczości jednej z najbardziej uznawanych reportażystek Małgorzaty Szejnert na podstawie jej wybranych publikacji, takich jak: *Czarny ogród* (2007), *Wyspa klucz* (2009), *Dom żółwia. Zanzibar* (2011), *Usypać góry. Historie z Polesia* (2015), *Wyspa Węży* (2018).

Rozprawa składa się z ośmiu części. Pierwsza z nich przedstawia sylwetkę i twórczość Małgorzaty Szejnert. Druga z kolei obejmuje problematykę literatury faktu, a w szczególności reportażu. W tej części z największą precyzją opisano cechy, problematyk oraz ujęcie historyczne reportażu, a także skupiono się na postaci reportera jako historyka współczesności.

Kolejne pięć części dysertacji prezentują interpretację poszczególnych tomów reportażu Szejnert. Wbrew temu, że każda z wybranych przez mnie publikacji przedstawia inną stronę świata i jest nie tylko wielokulturowa, ale również wieloaspektowa, to wszystkie z nich układają się na spójną uniwersalną opowieść o otaczającej rzeczywistości i o kondycji jednostki XX i XXI wieku.

Pierwszy z nich pt. *Czarny ogród* w sposób obiektywny przedstawia nie tylko obraz stuletniego Giszowca i Nikiszowca, ale również Niemiec, Śląska i Polski. Autorka prezentuje historię regionu śląskiego przez pryzmat pojedynczych biografii mieszkańców. *Wyspa klucz* z kolei przenosi czytelnika do Nowego Jorku, a ściślej mówiąc: na jedną z wysp o nazwie Ellis Island, która miała być „bramą do Ameryki”, gdyż właśnie tutaj od końca XIX wieku do około lat 50. XX wieku przebywali imigranci kierujący się do Stanów Zjednoczonych. W *Domu żółwia. Zanzibar* natomiast Szejnert zabiera czytelnika w podróż do Zanzibaru. Ponadto w publikacji nie zostały przedstawione tylko czasy współczesne. Szejnert spogląda w przeszłość, opisując Zanzibar z perspektywy stu siedemdziesięciu lat, „gdyż to wiek sędziwego żółwia olbrzyma”. Czwartym natomiast reportażem jest *Usypać góry. Historie z Polesia* przedstawiający obraz Polesia, które – przeciwnie, jak dwa powyższe reportaże (*Wyspa klucz* oraz *Dom żółwia. Zanzibar*) – znajduje się blisko granic polskich i prezentuje tereny

mało znane. Oprócz Polaków autorka przedstawia Litwinów, Polaków, Białorusinów oraz Żydów. Ostatni rozdział interpretacyjny omawia publikację reportażystki zatytułowaną *Wyspa Węży*, w której autorka przemierza szlakiem wojennych zmagania swojego zmarłego wujka, aż dociera na brytyjską wyspę Bute, gdzie więziono oficerów sprzeciwiających się aktualnej władzy.

W rozprawie skupiono się przede wszystkim na jednostkowych losach przywoływanych postaci i na wyjątkowości tekstów Małgorzaty Szejnert. Stąd wśród poruszanych problemów znajdują się między innymi: (prze)milczenie, (nie)pamięć, trauma, (e)migracja, wielokulturowość, wielonarodowość, tożsamość, obcość, strach, cierpienia czy (bez)domność, ale także przyjemność i szczęście. We wszystkich reportażach Szejnert pierwszorzędną rolę odgrywa jednostka, a co za tym idzie – miejsce, z którego się wywodzi przy równoczesnym podkreśleniu uniwersalności opowiadanych historii.

Emilia Wilk-Krzyżowska

Summary

Objection to Silence

About Małgorzata Szejnert's Reports

The doctoral dissertation shows the works of one of the most easily recognized reporters, Małgorzata Szejnert, on the basis of her selected publications, such as: *Czarny Ogród* (2007), *Wyspa Klucz* (2009), *Dom Żółwia. Zanzibar* (2011), *Usypać Góry. Historie z Polesia* (2015), *Wyspa Węży* (2018).

The dissertation consists of eight parts. The first one presents the figure and work of Małgorzata Szejnert whereas the second one covers the issues of non-fiction, especially reportage. This part describes with the greatest precision the features, issues and historical approach to reportage. What is more, it presents the reporter as a contemporary historian.

The next five parts of the dissertation present the interpretation of individual volumes of Szejnert's reportage. Despite the fact that each of the publications I have selected presents a different side of the world and is not only multicultural, but also multifaceted, all of them form a coherent, universal story about the surrounding reality and the condition of the 20th and 21st century individual.

The first of them, *Czarny Ogród*, objectively presents the image of the hundred-year-old Giszowiec and Nikiszowiec, but also of Germany, Silesia and Poland. The author presents the history of the Silesian region through the prism of individual biographies of its inhabitants. *Wyspa Klucz*, on the other hand, takes the reader to New York, or, more precisely: to one of the islands called Ellis Island, which was supposed to be the „gateway to America” because from the late nineteenth century to the 1950s immigrants headed for the United States from there. However, in *Dom Żółwia. Zanzibar*, Szejnert takes the reader on a journey to Zanzibar. Moreover, the publication presents not only modern times but also the past, describing Zanzibar over the course of one hundred and seventy years, „because this is the age of a giant, ancient tortoise”. The fourth report is *Usypać Góry. Historie z Polesia* presenting an image of Polesie, which – contrary to the two above-mentioned reports (*Wyspa Klucz* and *Dom Żółwia. Zanzibar*) – is located close to Polish borders and presents little known areas. Apart from Poleshuks, the author presents Lithuanians, Poles, Belarusians and Jews. The last interpretative chapter deals with the

reporter's publication entitled *Wyspa Węży*, in which the author follows the trail of her deceased uncle's war struggles until she reaches the British island of Bute, where officers who oppose the current government are imprisoned.

The dissertation focuses primarily on the individual fortunes of the mentioned characters and the uniqueness of Małgorzata Szejnert's texts. Hence, among the raised problems there are: silence, oblivion, trauma, (e)migration, multiculturalism, multinationality, identity, strangeness, fear, suffering or homelessness, but also pleasure and happiness. In all of Szejnert's reports, the individual plays the main role, and thus – the place from which they come, emphasizing the universality of the presented stories at the same time.